

Babək Əlisöhbət oğlu Abdullayev
ADPU Şamaxı filialı
abdullayev.babek.1364@gmail.com

Xülasə

Şeirlərini “Səhhət” təxəllüsü ilə qələmə alan böyük şairin yaradıcılığında Vətən mövzusu xüsusi yer tutur. Vətən, xalq onun üçün müqəddəs idi. Buna görə də həyatı boyu Vətəninə, xalqına əlindən gələn yaxşılıqlar etməyə çalışmışdır. A.Səhhətin vətənpərvərlik mövzusunda qələmə aldığı şeirlərdən biri də “Vətən” adlanır. Şair Vətəni ana ilə müqayisə edir. Vətən onu sinəsiüstə bəslədiyi kimi, o da Vətəni gözləri üstə saxlayacağını bildirir və “Olərəm əldən əgər getsə Vətən” deyir. A.Səhhət Vətəni əbədi, həmişəyaşar varlıq kimi dəyərləndirir. A.Səhhətin “Vətən” şeiri bizi vətənpərvər olmağa, doğma yurdu ürəkdən sevməyə səsləyir. Vətən anlayışı əbədi olduğu kimi, sevimli şairimiz A.Səhhətin “Vətən” şeiri də öz aktuallığını həmişə saxlayacaqdır. XX əsr Azərbaycan ədəbiyyatının klassiklərindən biri də Abbas Səhhətdir. 1874-cü ildə Şamaxıda ruhani ailəsində dünyaya gəlir. Məşhəd və Tehran şəhərlərində tibb təhsili alıb. 1901-ci ildə Şamaxıya döndən Abbas Səhhət rus idarəçilərinin İran mənşəli diplomunu tanımaması səbəbi ilə həkimlik sənətindən uzaqlaşır. Məktəblərdə Azərbaycan dili və şəriət dərsləri deyib. 1903-cü ildən məqalələri “Şər-qi-Rus” qəzetində çap olunub. Əli bəy Hüseynzadənin banisi olduğu Azərbaycan ro-mantik ədəbiyyatı cərəyanına qoşulub M.Y.Lermontov, A.S.Puşkin, İ.A.Krilyov, M. Qorki, V.Hüqo, Müsse, Sülli-Prüdom və digər yazıçıların əsərlərini Azərbaycan dilinə tərcümə edib.

Açar sözlər: Vətən, klassik, şair, həkim, ədəbiyyat, tərcümə.

Summary

The theme of the Motherland occupies a special place in the work of the great poet, who wrote his poems under the pseudonym "Sahhat". Motherland, people were sacred for him. Therefore, throughout his life, he tried to do his best for his country and people. One of the poems written by A. Sahhat on patriotism is called "Motherland". The poet compares Motherland with mother. As the Motherland

nurtures him on his chest, he declares that he will keep the Motherland in his eyes and says, "I will miss the Motherland if it leaves." A. Sahhat values the Motherland as an eternal, ever-living being. A. Sahhat's poem "Motherland" calls us to be patriotic and to love our native land from the heart. Just as the concept of homeland is eternal, our beloved poet A. Sahhat's poem "Vatan" will always keep its relevance. One of the classics of 20th century Azerbaijani literature is Abbas Sahhat. He was born in a spiritual family in Shamakhi in 1874. He studied medicine in Mashhad and Tehran. Returning to Shamakhi in 1901, Abbas Sahhat left the profession of medicine because the Russian authorities did not recognize his diploma of Iranian origin. He taught Azerbaijani language and Sharia lessons in schools. Since 1903, his articles have been published in "Shar-qi-Rus" newspaper. He joined the trend of Azerbaijani romantic literature founded by Ali Bey Huseynzade and translated the works of M. Y. Lermontov, A. S. Pushkin, I. A. Krylov, M. Gorky, V. Hugo, Mousse, Sully-Prudhom and other writers into Azerbaijani language.

Key words: Homeland, classic, poet, doctor, literature, translation.

Abbas Səhhət Azərbaycanda liberal burjuaziya ideyasını müdafiə edib. Əsərlərində "ümummüsəlman qərbçiliyi" ideyasını dəstəkləyib. 1917 və 1918-ci illərdə erməni daş-naklarının Şamaxıya hücumları nəticəsində hər şeyini itirən şair Gəncəyə köçür. Erməni vəhşilikləri zamanı evinin yandırılması nəticəsində bir çox əsərləri məhv olur. 1918-ci ildə Abbas Səhhət iflic olaraq Gəncə xəstəxanasında vəfat edir və Gəncə qəb-iristanlığında dəfn edilir.

Abbas Səhhətin ölümünə səbəb o dövüdə yazıldığı kimi tək aclıq, səfalət və vəba xəstəliyi deyil, 1918-ci ildə bolşeviklərin törətdikləri qətləam idi. Ermənilərin 1918-ci ilin martın 31-dən aprelin 2-dək Bakıda törətdikləri qırğınlar Şamaxıda təkrarlandı, 7 min dinc insan qətlə yetirildi, qədim Şamaxı məscidi içərisində insanlar yandırıldı. Bu qanlı qırğınlar zamanı Abbas Səhhətin evinə də od vuruldu. Şair əlyazmalarını belə götürməyə macal tapmadı. Ailəsi ilə birgə payı-pi-yadə Gəncəyə tərəf üz tutdu. Qana susamış erməni-bolşevik silahlıları ailəsini yolda yaxalayaraq fiziki və mənəvi iztiraba düşər etdi. Dar gündə lazım olar deyər götürdükleri əmanət və azuqə də əllərindən alındı. (1, səh 35)

1918-ci ilin mətbuatında ermənilərin törətdikləri qırğınlar, soyqırım faciə kimi qiymətləndirildiyindən Hadi Şamaxıda ermənilərin törətdikləri soyqırımlara faciə kimi yanaşırdı.

A.Səhhətin soyqırım qurbanı olmasını əsaslandıran faktın daha tutarlı olmasını sübut edən digər mənbə 1918-ci ilin noyabrın 12-də yalnız bir sayı işıq üzü görən, «Qardaş qayğısı» qəze-tində Binəva ləqəbli müəllifin çap etdirdiyi «Qanlı günlər» məqaləsidir. Məqalədə Şamaxıda baş verən vəhşətlərin detalları ilə yanaşı, A.Səhhətin erməni "bandaları"nın qurbanı olmasına da toxunulur: "Erməni bandaları Şamaxıda müsəlmanların müqəddəs məscidlərinə qədər yandırır məhv etmişlər. Bir böyük minillik Şamaxıdan indi ancaq bir məzaristanına bənzər yanmış ucuq xərəbələr taparsınız. İslam aləmi Abbas Səhhət kimi böyük bir ədibi bu bandalara qurban vermişdir.

Bununla böylə neçə doxturlar cavan-qoca alimlər qətl olunmuşlar" Baş verən bu qanlı olaylardan psixoloji gərginlik keçirən, səfalət və yoxsulluğa düşər olan Abbas Səhhət 44 yaşında dünyasını beləcə dəyişir. Gəncənin Sərbisgar qəbiristanlığında dəfn olunur. Oğlunun qəbri üstünə gedən, ağlamaqdan gözüünün nurunu itirmiş şairin atası elə qəbiristanlıqdakı çuxura düşərək vəfat edir. Ailəsi bütövlükdə vəba xəstəliyindən məhv olur. (2, səh 18)

Abbas Səhhət Avropa xalqlarına nisbətən öz xalqının geriliyini görür, hiss edir, öz millətinin irəliləməsinin, elmə, maarifə yiyələnməsinin zəruriliyi fikrinə gəlir. Ümumiyyətlə, Abbas Səhhət sosial-siyasi baxışlarında maarifçilikdən çox irəli gedər bilmir. Sosial intibah, dirçəliş və yüksəliş üçün elmin, maarifin həlledici rol oynaması nöqtəyi-nəzərində durur.

O, vətəninə, millətini azad görmək istəyir. Şair bəşəriyyətin səadətini məhz azadlıqda görür Azadlıq dünyasının yaranması insanların həyatında yeni yüksək ülvi bir mərhələdir. İnsanların rifahı, həyat uğurları, müvəffəqiyyətləri azadlıqla bağlıdır. Vətəninin, xalqının başına gələn müsibətlər, elin qara günləri, məzlumların istismarı, köləlik həyat tərz, bir vətəndaş kimi, Abbas Səhhəti çox rahatsız edirdi. XX əsr Azərbaycan klassiklərindən biri, Abbas Səhhətin "Yay səhəri" kitabında şairin ən məşhur şeirləri, təmsilləri, hekayələri və pyesləri toplanıb.

Abbas Səhhət ədəbiyyat və mədəniyyət tariximizə məşhur şair, peşəkar tərcüməçi, uşaq yazıçısı, həkim, görkəmli müəllim və maarif xadimi tənqidçi və publisist kimi daxil olmuşdur. A.Səhhətin

Azərbaycan maarifi və uşaq ədəbiyyatının inkişafındakı xidmətləri böyükdür. Cavan yaşlarından ömrünün sonuna qədər müəllimlik edən, dərslilər yaradan şair uşaq və gənclər üçün müxtəlif janrlarda əsərlər yazmış, milli uşaq ədəbiyyatının ən gözəl nümunələrini yaradan klassiklər səviyyəsinə yüksəlmişdir. Şair uşağa yanaşmağı bacarır, onun qəlbinə yol tapır. Bunların nəticəsidir ki, Səhhətin şeirləri oxucunu düşündürür, təsirləndirir və ona estetik zövq verir. (3, səh 14-15).

Azərbaycan ədəbiyyatının klassiklərindən biri də Abbas Səhhətdir. O, daha çox ro-mantik şeirlər müəllifi kimi məşhurdur. Onun yüksək ustalıqla qələmə aldığı «Əhmədin qeyrəti» poeması, uşaqlar üçün yazdığı “Cücələrım”, “Qaranquş balaları”, “Yaz”, “Quşlar”, “Ayı və şir” kimi şeirləri, dünya ədəbiyyatından etdiyi tərcümələr sevilə-sevilə oxunur. Şeirlərini “Səhhət” təxəllüsü ilə qələmə alan böyük şairin yaradıcılığında Vətən mövzusu xüsusi yer tutur. Vətən, xalq onun üçün müqəddəs idi. Buna görə də həyatı boyu Vətəninə, xalqına əlindən gələn yaxşılıqlar etməyə çalışmışdır. A.Səhhətin vətənpərvərlik mövzusunda qələmə aldığı şeirlərdən biri də “Vətən” adlanır. Şair bu şeiri gənclərdə, böyüməkdə olan nəsilə vətənpərvərlik hisslərini gücləndirmək məqsədilə qələmə almışdır. Şeirin hər misrası oxucunu Vətəni böyük məhəbbətlə sevməyə, onu candan əziz sanmağa çağırır. Əruz vəznində qələmə alınan şeirdə şairin doğma Vətənə həssas övlad münasibəti yüksək poetik dillə təsvir olunur. Şair şeirin ilk misralarında Vətəni könülünün sevgili məhbubu adlandırır: A.Səhhətin Vətənə olan sevgisi mücərrəd anlayış deyildir. Şair şeirin sonrakı misralarında Vətənə olan bağlılığının səbəblərini açıqlayır. Doğma yurd ona qoynunda yer verdiyinə, böyütdüyünə görə şair Vətənə hədsiz minnətdardır və Vətəni unutmağı heç təsəvvürünə belə sığışdıra bilmir. Şair Vətəni ana ilə müqayisə edir. Vətən onu sinəüstə bəslədiyi kimi, o da Vətəni gözləri üstə saxlayacağını bildirir və “Olərəm əldən əgər getsə Vətən” deyir. A.Səhhət Vətəni əbədi, həmişəyaşar varlıq kimi dəyərləndirir. Şairə görə Vətən bir də ona görə müqəddəsdir ki, burada əcdadlarımız dəfn olunublar, gələcək nəsillər burada ömürgün sürəcəklər. Şairliklə yanaşı həm də peşəkar həkim olan Abbas Səhhətin məşhur “Vətən” şeiri bu mövzuda yazılmış digər yüzrlərlə şeir kimi təkcə vətən sevgisi, torpaq təəssübkeşliyi, yurd məhəbbəti ilə bağlı olmayıb daha dərin mənə qatına, fəlsəfi dərinliyə, xüsusi kod daşıyıcısına malikdir. Təəssüflər olsun ki, uzun illər boyu istər orta məktəblərdə, istərsə də ali məktəb auditoriyalarında müəllim və professorlar bu koda əhəmiyyət verməmiş, daha doğrusu onu açma bilməmişlər. Şairin “Vətən” şerinin məzmunu, mənə qatı, məntiqi çaları dürüst izah olunmamış, izahı dərinlənə açıqlanmamışdır. (5, səh 478)

Əsərin sonunda oxucu vətənpərvər şairin naxələflərə, Vətənə xor baxanlara kəskin münasibətinin şahidi olur. Şairin gəldiyi qənaət belədir ki, Vətəni sevməyən insanda vicdan ola bilməz. Beləliklə A.Səhhətin “Vətən” şeiri bizi vətənpərvər olmağa, doğma yurdu ürəkdən sevməyə səsləyir. Vətən anlayışı əbədi olduğu kimi, sevimli şairimiz A.Səhhətin “Vətən” şeiri də öz aktuallığını həmişə saxlayacaqdır.

İstifadə olunmuş ədəbiyyat:

1. "Abbas Səhhət" (1949).
2. "Abbas Səhhət" (1986).
3. Abdulla Şaiq. Ədəbiyyatımız haqqında. "Maarif İşçisi" jurnalı 2–4 (14–15)-ci saylar, Bakı: 1927.
4. Abdulla Şaiq. Türk ədəbiyyatının müntəxəbatı. Bakı: 1925.
5. Məmmədhusəyn Təhmasib. Seçilmiş əsərləri. 2 cildə. I cild. Bakı: Mütərcim, 2010, s. 478-479.
6. Quluzadə. Abbas Səhhət haqqında bir neçə söz. "Maarif İşçisi" jurnalı 6-7 (14-15)-ci saylar, Bakı: 1927.